

Els tresors de Poblet

II

En el nostre número de maig donàrem compte i explicàrem l'iniciament de busca de tresors feta a Poblet en la primera meitat del segle XIX. Ne deixàrem una perquè no es referia a excavacions dintre del clos murat de Poblet; sinó que era un escorcoll dirigit a trobar certa quantitat de diners en metàl·lic feta fonedissa, segons se suposava, pels mateixos monjos de la casa.

Qui realitzà l'esplet fou un fill de Reus qui ha deixat un nom de trista recordació unit a la crema dels convents en 1835 i a llur posterior destrucció. Fou aquell cèlebre Jacint Pla, millor conegut pel seu renom de Xafa-rucs qui féu un saqueix de Poblet a tota regla. S'apoderà i portà a Reus la biblioteca de D. Pere Anton d'Aragó, objectes litúrgics dels funerals del Duc de Cardona, altars seneers de l'Església i tot el restant que ocupà gran part del seu magatzem de la Patacada, rublert d'imatges de Sants i robes de sagristia dels malaurats convents d'aquesta província. Es dedicà també a la persecució dels monjos dispersos pel veïnat de Poblet prenent-los llurs robes i els petits objectes personals que havien pogut salvar del naufragi de la casa. Finalment, inventà la teoria de l'existència d'un tresor en diners per trobar una manera profitosa de buscar-lo.

Per això no apellà a fer forats ni obrir pous, ni trencar voltes, ni destroçar teulades, com ho feren després més moderns vàndals. Senzillament sentat darrera una taula i assistit d'un escrivà i un agutzil, formà un expedient. Cità els frares, escriví declaracions, prengué testimonis i, imposant-se per la por o l'amenaça, tragué quants diners li fou possible d'aquelles pobres gents que el tenien en respecte per les males formes de les seves actuacions. Ell no trobà cap tresor de Poblet, però trobà els diners que tragué amb motiu de la seva busca i que, naturalment, féu fonedissos en la seva butxaca. I com a *inri* clavat a aquella creu d'infàmia de les ambicions desmesurades que la destrucció dels convents despertà en tantes gents, gosà encara el Xafa-rucs presentar a la Hisenda de Tarragona el compte de les despeses fetes per la busca del tresor pobletà, que deia així:

"Por el expediente en averiguación de existencia del dinero del Monasterio de Poblet:

"Por veinte foxas nota y quatro custodias	6	libras,	2	sneldos
"Por cinco declaraciones	2	"	—	
"Por el testimonio de foxas veinte y uno	1	"	10	"
"Por otro testimonio	1	"	10	"
"Por una notificacón	—		12	"
"Por el pase del expediente al Señor Juez de Primra Instancia,				
"en virtud del auto de 31 Diciembre	12	"	—	
"Por tres dietas fuera del domicilio, y tres en él	12	"	—	
"Al Alguacil por sus derechos	12	"	12	"

Firmà aquest compte l'escrivà Joseph Bassedas a Reus el 10 Octubre de 1836.

Aquesta busca de moneda als frares pobletans tenia potser una petita raó d'ésser en el fet que quan al matí del dia 26 de juliol la major part de la Comunitat abandonà el Monestir es digué que se'ls havien repartit els diners que tenien en la caixa de la Casa. Devem notar però que el monjo Fra Josep Riba, autor de la relació existent avui al Monestir de Vallbona de les Monges, que detalla l'eixida dels habitants de Poblet, no en diu una sola paraula. En el periòdic "La Cruz de Tarragona" de l'any 1927, ocupant-se un autor casolà dels cabals en metàl·lic que podien existir al Monestir quan el seu abandonó en 1835, posa en boca d'un antic monjo nomenat P. Miquel Segura la relació següent:

"Los caudales de Poblet se depositaban bajo tierra, es verdad. A este efecto existía una especie de cisterna, en la cual jamás hubo el preciado líquido. En el fondo se abría una puerta que comunicaba con una sala que contenía el numerario del Monasterio, distribuído en cuatro "portadoras": una para el oro, dos para la plata y otra para la moneda de cobre. La cisterna tenía su tapadera y la correspondiente cadena de hierro en disposición de sacar agua, pero no había regueros ni conductos que pudiesen conducirla.

"La ocultación era ingeniosa, y de no ser así tampoco los excavadores verían satisfechas sus ambiciones.

"He de añadir, que estando amenazada la existencia de la comunidad por la exaltación de los ánimos contra las órdenes religiosas, hizo que tres días antes del asalto se sacara el tesoro del cenobio.

"A las dos de la madrugada de invierno se presentaron delante de la *Puerta dorada* unos legos conduciendo dos mulos.

"Dieron los aldabonazos convenidos, se asomó el monje-portero en el alto ventanal y se abrió la puerta.

"No tardaron en presentarse disfrazados de payés, el "bosser" del cenobio, P. Prats, natural de Reus, y otro monje que tenía a su cargo el "scriptorium". Cargaron las "portadores" coronadas de materias fecales y emprendieron la marcha hacia Vilallonga, población cercana a Tarragona, depositándolas en casa Reig, cuyos moradores eran próximos parientes del P. Prats.

"Vino la desbandada de los monjes, acosados por la turbas que hicieron daño sin alcanzar provecho alguno y luego quedó el Monasterio a merced de personas acomodadas que acudían allí de todos los pueblos de la comarca, para apoderarse de lo que les venía en gana.

"El P. Prats y sus compañeros se quedaron en Vilallonga para contar el capital y distribuirlo entre los exclaustrados que, poco más o menos, eran un centenar, recibiendo cada uno de ellos, directa o indirectamente, unas 40.000 pesetas, con las cuales vivimos sin preocupaciones."

Les anteriors notícies són de l'escriptor tarragoní Don Adolf Alegret, i ens donarà bona idea de llur autenticitat i de la certesa dels fets que descriuen, el saber que no existia a Poblet, al segle XIX, cap monjo nomenat Miquel Segura, i que el Pare Prats, Bosser i fill de Reus de qui també parla l'article, devia ésser un Pare Francesc Prats, natural de Vilallonga, profès en 1804 que mai no exercí l'ofici de Bosser, puix que en

1835 ho era fra Cosme Valls. Basten aquestes rectificacions per a provar l'autoritat amb què escrivia el senyor Alegret sobre el tresor de Poblet. No diem res de l'afirmació que "tres dies abans de l'assalt del Monestir, a les dues d'un matí d'hivern es recolliren els diners". L'assalt es féu al mes de Juliol.

Hi ha un altre historiador català que ha recollit dades interessants i curioses de la destrucció de tots els convents i monestirs de Catalunya en el segle XIX, publicant les seves troballes en sis grossos volums infolio. Ens referim al M. R. Gaietà Barraquer i Roviralta, Canonge Xantre de la Catedral de Barcelona, qui amb millor desig que bon criteri féu arreplec d'historietes, contes i invencions més o menys enginyoses que es referien a les riqueses dels cenobis destruïts.

En la part referent a Poblet que certament la il·lustre Dignitat de la Seu barcelonina estudià amb tot amor, es deixà prendre dintre l'ambient de tresors ocults que s'havien deixat en la santa Casa, i seriosament escriví dues històries de gerres plenes de monedes d'or que anaren a recollir dins el cenobi els monjos que les hi havien amagades.

Una d'elles referent al P. Anton Juncosa, diu com segueix:

"Un día, pasado ya tiempo de la exlautración, resolvió el Padre Juncosa poner en cobro la respetable cantidad por él enterrada en la pieza de los lagares, y de cuya salvación durante aquellos años frecuentemente hasta entonces se enteraba en modo embocado por medio de preguntas generales sobre el estado del monasterio. Graves peligros para su vida y para el éxito de la empresa vedábanle desempeñar por sí tan arriesgada operación. La necesidad de completa fidelidad en la persona a quien la confiara, indujéronle a encargarle a un su hermano, droguero de Reus. Al abrigo de una columna, que marchaba á la montaña, subió éste desde su villa hasta Montblanch, desde donde, solo, dirigióse a una de las casas de campo contiguas a Poblet, y acompañándose aquí del aldeano que la habitaba, en aquella misma tarde dieron ambos por el monasterio un paseo, que sirvió a Juncosa de inspección. Caída la noche, volvieron allá los dos, y desenterrando las quinientas onzas de oro, cargáronlas en las alforjas del asno y las taparon con buena cantidad de yerba. Así los dos, acompañados de un tercer ayudante, tomaron el camino de Montblanch, en donde los aldeanos dejaron salvo con su dinero al Juncosa hospedado en casa de una mujer de nombre Ursula. Al despedirse de ellos faltóle tino al droguero, y la estrechez de su espíritu de pobre artesano le indujo a gratificar a cada uno de sus compañeros de empresa con la miserable cantidad de un napoleón, nombre que se daba entonces aquí a las piezas francesas de cinco francos. Las críticas y quejas naturales y justas por tanta mezquindad ocuparon el mútuo coloquio de los dos aldeanos; y o en la calle o en la taberna tales razonamientos, sin mala voluntad de los que los sostenían, o con mala intención y espíritu de venganza, fueron oídos de la autoridad de la población, se dijo a los de la militar, la cual, personándose en la posada de Juncosa, se apoderó del tesoro; y vinieron a parar en la cárcel pública de Tarragona, llamada comunmente el castillo de Pilatos, el Padre Juncosa, su hermano y la Ursula, que a éste hospedara. Con pequeñas diferencias en los detalles me contaron este suceso D. Miguel Boltó, D. Onofre Lafita, el P. Pedro Ferré, y otros; pero sobre todo el conserje D. José Argelaga quien me dijo haberlo oído de

boca del aldeano vecino del monasterio que acompañó al Juncosa en la operación, añadiendo que las onzas halladas eran 515.”

La segona història donada pel Canonge Barraquer del tresor en diners, amagat pel monjo Ignasi Carbó, és explicada així:

“Por los años de 1844 o 45 una visita inesperada, la del monje de Poblet, don Ignacio Carbó, vino a sorprender en La Espluga, al antiguo servidor del monasterio Onofre Lafita. La rectitud de conciencia de éste y su inquebrantable fidelidad habilitábanle para todo servicio de confianza. Intentaba en esta excursión Carbó salvar un depósito de oro que había quedado enterrado en el desván del noviciado. Juntos el Padre y el servidor llegaron a Poblet, donde se les juntó la importuna compañía de dos guardamontes de Vimbodí, mas fingiendo sólo amor al edificio y curiosidad, paseáronlo en paz. En este paseo el Padre, como inadvertidamente, golpeó con el bastón el lugar del suelo donde se ocultaba el oro, por cuyo medio indicó a Lafita el punto donde lo hallaría. Retiráronse luego, juntos también, a la refacción, a cuyo comienzo faltó sin embargo el Lafita, quien instruido por el monje, acudió al desván del noviciado, y presuroso cavó en el lugar indicado con el palo. Pronto apareció el puchero de oro; Lafita lo vació en su seno, y así juntándose luego en la mesa con los demás, ocultó el hallazgo: el que alejados los vimbodenses, entregó al Padre Carbó.”

Aquestes històries són falses. Les autoritats que es citen per avalar llur existència no valen res. Aquell dependent de Poblet nomenat Lafita fou un sorrut habitant de l'Espluga que, mentre visqué, explotà amb molta la curiositat dels visitants d'aquells llocs que li demanaven notícies de monestir. Del fet de Montblanch no n'ha quedat cap rastre ni notícia. I de les declaracions del famós guardià Argelaga vadrà més prendre'n la seva astúcia a embaucar incautes que la seva lleialtat a guardar el monestir.

Dos fets històrics absolutament certs proven que a Poblet hi havien molts pocs diners el dia que fou abandonat.

El dia 9 de juliol de l'any 1835 es presentà a Poblet el cabdill carlista Manel Ibànyez, millor conegut pel renom de Llarç de Copons, amb la seva partida de sis a set-cents homes. Reuní la Comunitat en l'aula capitular i demanà que dins el terme de vint-i-quatre hores li fos lliurada la quantitat de deu mil duros. No hi havia a les caixes del monestir tal suma i no es trobà manera de pagar-la, per la qual cosa al següent dia es reuní altra vegada la Comunitat en la sala del Capitol i aprovà el següent acord presentat pel secretari Fra Josep Sentís:

“En virtud del presente doy fe y certifico: que el P. Bolsero Dn. Cosme Valls, protestó el día 9 de Julio del presente año ante la comunidad en la Sala Capitular de este Monasterio, que no contaba con la partida de dinero pedida por Manuel Ibáñez (als.) Llarç de Copons, (comandante de unos seiscientos a setecientos hombres que sorprendieron a esta Comunidad en el expresado día), al Rdo. P. Mtro. D. Sebastián Gatell Prior Presidente interino, para librar al Monasterio del eminente peligro que de cerca le amenazaba de una tropelia mayor, caso que desde luego no se aprontase la pedida partida; y después de haberse hecho cargo la comunidad de los peligros a que estaban expuestos los RR. PP. Prior y Bolsero si insistían en su buen propósito de no entregar ninguna partida al consabido cabecilla, resolvió para seguridad de los expresados y del

mismo Monasterio, que si el dicho Ibáñez insistía en sus fuertes ademanes, sin querer atender a la imposibilidad de esta Comunidad, se le entregase lo menos que fuese posible. I para que este certificado de abono pueda exhibirse donde le convenga, se le doy, en este Monasterio de Poblet hoy día diez de Julio de mil ochocientos treinta y cinco.”

Afegim que poques setmanes abans, o sia exactament el dia de Divendres Sant, es presentà al Monestir una companyia de miquelets lliberals també amb el propòsit de demanar diners que no obtingueren perquè els frares els aconseguiren ficar a la bosseria i entretenir-los amb tal quantitat d'aiguardent que els féu oblidar llurs idees i llurs penes.

A Poblet no hi havia diners, almenys en quantitat apreciable, el dia de l'abandonament. Feia temps que no recaptaven llurs rendes, que no cobraven els censals, que no rebien almoines, que llurs drets d'altar eren de cada jorn més reduïts. No podien sortir de cap part les fantàstiques sumes de diner tancades en caixes o en gerres que la imaginació popular suposà amagades en el clos del Monestir.

I tampoc no se'ls endugueren en les diverses peregrinacions que els monjos feren pel món. Sabem que el P. Francesc Prats morí l'any 1838 en la sala comuna d'un hospital a Marsella: que el P. Jaume Codina s'extingia l'any següent a Torregrossa en la més nua misèria: que els pocs altres monjos que quedaren per aquí vegetaren en les parròquies amb la còngrua porció que el govern els pagava.

La majoria de la Comunitat marxà a Itàlia: llurs membres es reuniren a Roma i allí fundaren una Congregació regida per un Prior i administrada per un bosser qui fou el P. Ignasi Carbó. Fou tal la misèria patida per aquests bons Pares, que no dubtaren a acusar el nou bosser d'usar en profit propi els diners de a Comunitat que no tenia, i això fou causa que el Comissari Apostòlic P. Joan Miarnau degué donar a Roma el vint-i-set de novembre de l'any 1847 un certificat de bona administració i d'honoradesa de P. Carbó, els termes del qual traduïts del llatí diuen com segueix:

“Fem saber i atestem a tots i a cadascú que veuran aquestes nostres lletres que ens consta l'honestedat i equitat del R. Ignasi Carbó a administrar els béns del monestir de Poblet i alabem la seva destresa en el compliment de tan escabrós ofici. Prohibim a tots i a cadascun dels membres de la nostra Congregació que li causin cap molèstia sota pretext de mala administració.”

“Donde no hay harina todo es mohina”, diu el refrany castellà, que no podria aplicar-se amb major motiu que al cas dels monjos pobletans, suposats farcits de diners per la bestiesa popular, però víctimes tristes de la misèria en què vegetà l'altiu cenobi el temps de la seva vida durant el segle XIX.

PERE LLORD